

Průřezová novela obchodního zákoníku

Zákon č. 513/1991 Sb., Obchodního zákoníku („ObchZ“), byl za dvacet let své účinnosti více než šedesátkrát novelizován a přesto nadále vyvolává mnoho otázek, které nebyly zodpovězeny zákonodárcem ani soudy.

Dne 01.01.2012 nabývá účinnosti rozsáhlejší novela ObchZ. Zákon č. 351/2011 Sb. („novela“) zavádí zásadní změny do různých oblastí obchodního práva.

Vyloučení a omezení náhrady škody

Až doposud bylo podle českého práva vyloučeno vzdát se nároku na náhradu škody před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Prohlášení nebo ujednání tohoto druhu byla soudy považována za neplatná. Bylo též velice sporné, zda si smluvní strany mohou předem dohodnout, že v budoucnu vzniklá škoda se bude nahrazovat jen do určité výše. Dle převažující judikatury toto možné nebylo vzhledem k tomu, že omezení nároku na náhradu škody v zásadě znamená částečné vzdání se tohoto nároku. Tento právní stav působící značnou nejistotu v obchodním styku byl často kritizován, nebyl však ušetřen pozornosti novely.

Podle nové úpravy je možné vzdát se dohodou práva na náhradu škody či toto právo omezit i před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout. Před porušením povinnosti, z něhož může škoda vzniknout, se však nelze vzdát práva na náhradu škody způsobené úmyslně ani toto právo omezit. Nová úprava tak výrazně rozšiřuje možnosti regulace rizik v obchodním styku.

Pověření obchodním vedením

Důležitá změna se týká požadavku osobního výkonu funkce statutárního orgánu nebo jeho člena, zejména jednatele společnosti s ručením omezeným a člena představenstva akciové společnosti. Podle stávající úpravy mohl jednatel vykonávat svou funkci jen na základě smlouvy o výkonu funkce dle ObchZ, nikoli na základě pracovní smlouvy. Na smlouvu o výkonu funkce se nevztahují předpisy pracovního práva chránící zaměstnance, ale znamená také méně výhodné postavení jednatele v oblasti sociálního zabezpečení. V praxi byly vedle smluv o výkonu funkce mnohdy paralelně uzavírány i formální pracovní smlouvy. Pokud však druh práce uvedený v pracovní smlouvě fakticky představoval činnost jednatele, byla taková pracovní smlouva neplatná, což s sebou neslo především daňová rizika pro jednatele i společnost. Tuto nepřehlednou situaci se novela pokouší napravit.

Podle nového § 66d ObchZ může statutární orgán společnosti pověřit obchodním vedením společnosti zcela nebo zčásti jiného. Tyto činnosti mohou být též vykonávány v pracovněprávním vztahu zaměstnancem společnosti, přičemž tento zaměstnanec může být současně jednatelem nebo členem představenstva.

Při pověření obchodním vedením zůstává nedotčena odpovědnost jednatelů nebo členů představenstva za porušení povinnosti vykonávat funkci s péčí řádného hospodáře. Pověření obchodním vedením nezahrnuje účast na zasedání statutárního orgánu, rozhodování o pověření obchodním vedením, rozhodování o základním zaměření obchodního vedení společnosti ani jiné činnosti v rámci obchodního vedení společnosti, které ObchZ nebo jiný právní předpis svěřuje do výlučné působnosti statutárního orgánu.

Jestliže jsou činnosti spadající pod obchodní vedení vykonávány v pracovněprávním vztahu zaměstnancem společnosti, který je současně jednatelem nebo členem představenstva, mzdu či odměnu z dohody sjednává nebo určuje ten orgán společnosti, do jehož působnosti náleží rozhodovat o odměňování statutárního orgánu nebo jeho členů, jímž je zpravidla valná hromada. Toto je logické rozvinutí stávajících pravidel – o odměně jednatele rozhoduje valná hromada a o odměně zaměstnance rozhoduje jednatel.

Transakce s propojenými osobami (§ 196a HGB)

Novela mění také úpravu obsaženou v § 196a ObchZ, týkající se transakcí mezi kapitálovou obchodní společností a členy jejích orgánů, jejími zástupci a společnostmi z jejího koncernu (tzv. propojené osoby). Tato úprava je transpozicí tzv. druhé směrnice Rady 77/91/EHS, je však často hodnocena jako nepřilíš povedená, s tvrdými dopady do sféry právní jistoty v obchodním styku. V § 196a ObchZ jsou stanoveny další podmínky platnosti úvěrů, půjček, zajišťovacích smluv a dále kupních a jiných převodních smluv s vysokou hodnotou plnění, jestliže jsou uzavírány mezi společnostmi a osobami s ní propojenými. Nedodržení těchto podmínek má za následek absolutní neplatnost těchto smluv, která nemůže být nijak zhojena. Soudní judikatura k § 196a ObchZ je bohatá a stále se rozvíjí, často však sama více otázek vyvolává než zodpovídá. Novela přináší jen částečné zlepšení tohoto stavu.

Zajištění závazků propojených osob společností bude napříště vyžadovat jen souhlas valné hromady. Požadavek, aby toto zajištění bylo poskytnuto za podmínek obvyklých v obchodním styku, se vypouští. Zároveň se novelou potvrzuje judikatura, podle níž se požadavek ocenění předmětu transakce znalcem logicky nemůže uplatnit na poskytnutí ručení.

Podle nového § 196a odst. 6 ObchZ se v případě dalšího zcizení majetku nabytého v rozporu s § 196a ObchZ použije přiměřeně ustanovení § 446 ObchZ. Podle § 446 ObchZ kupující nabývá vlastnické právo i v případě, kdy prodávající není vlastníkem prodávaného zboží, ledaže v době, kdy kupující měl vlastnické právo nabýt, věděl nebo vědět měl a mohl, že prodávající není vlastníkem a že není ani oprávněn zbožím nakládat za účelem jeho prodeje.

Důvodová zpráva novely uvádí, že tato úprava má rozšířit působnost § 446 ObchZ, který se vztahuje na obchodní kupní smlouvy, i na další zcizení majetku nabytého v rozporu s § 196a ObchZ na základě „obecné“ kupní smlouvy podle zákona č. 40/1964 Sb., Občanského zákoníku. Tento záměr se však zákonodárci nepodařilo odpovídajícím způsobem promítnout do znění § 196a odst. 6 ObchZ. Je sporné, zda by příkaz přiměřeného použití § 446 ObchZ nemohl být vykládán tak, že se vztahuje na další zcizení jakéhokoli majetku nabytého v rozporu s § 196a (a nejen „zboží“ ve smyslu § 446 ObchZ). Prosadí-li se takový výklad, bude v českém právu otevřena možnost nabývání nemovitostí od nevlastníka, což by bylo v souvislosti s § 196a ObchZ velice významné pro právní jistotu vlastnických vztahů. Zodpovězení této otázky bude na soudní judikatuře.

Změny týkající se obchodního rejstříku

Novela stanoví, že podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku je povinen po celou dobu mít právní titul (vlastnické právo, právo nájmu apod.) k prostorám, v nichž se dle zápisu v obchodním rejstříku nachází jeho sídlo. Pokud rejstříkový soud zjistí, že podnikatel právní titul nemá, a podnikatel jej ani po výzvě nedoloží, může soud v případě obchodní společnosti rozhodnout o jejím zrušení s likvidací.

Podnikatel nemusí soudu právní titul dokládat, jestliže je tento zjištělný z veřejných zdrojů (např. vlastnického právo podnikatele k nemovitosti evidované v katastru nemovitostí). Existence právního titulu může být prokázána i souhlasným prohlášením podnikatele a vlastníka příslušné nemovitosti. Podnikatel tak nebude nucen předkládat soudu např. nájemní smlouvu obsahující citlivé ekonomické údaje. Souhlasné prohlášení však nesmí být starší než tři měsíce a podpisy na něm musí být úředně ověřeny.

Do sbírky listin obchodního rejstříku již po novele nebudou ukládány podpisové vzory osob oprávněných jednat jménem společnosti. Stávající podpisové vzory mohou být na návrh těchto osob ze sbírky listiny vyřazeny. Podpisové vzory umožňovaly alespoň základní kontrolu, zda podpis na určitém dokumentu skutečně učinila oprávněná osoba. Zároveň však mohly být napodobovány a tímto způsobem zneužívány k podvodům, což bylo pohnutkou změny, kterou přináší novela.

V obchodním rejstříku a obchodním věstníku již také nebudou zveřejňována rodná čísla V podkladech pro zápis však rodná čísla nadále musí být uvedena a rejstříkové soudy je nebudou cenzurovat v dokumentech zakládáných do sbírky listin, pokud v nich budou obsažena.

Ostatní změny

Novela mění ObchZ i v dalších oblastech. Smluvní strany se v obchodních závazkových vztazích budou nově moci odchýlit od ustanovení o odstupném (§ 355 ObchZ). Upravuje se též postup likvidátora v případě, že mu likvidovaná společnost v průběhu likvidace neposkytuje žádnou součinnost ke splnění svých daňových povinností.

Novela též dopracovává a technicky opravuje některá ustanovení založená na směrnici 2006/68/ES (novela tzv. druhé směrnice 77/91/EHS) a směrnici 2007/36/ES. Změny se týkají oceňování nepeněžitých vkladů do základního kapitálu, finanční asistence a práv akcionářů.

Závěr

Průřezová novela ObchZ přináší významné změny spousty otázek upravených v ObchZ. Z ekonomického hlediska je nejvýznamnější umožnění vyloučení, popř. omezení náhrady škody v obchodních vztazích. Úprava pověření obchodním vedením reaguje na rozvoj praxe správy společností. Změna úpravy transakcí mezi propojenými osobami neodstraňuje stávající nejasnosti a s výjimkou rozšíření možnosti nabývání od nevlastníka, jehož rozsah však bude muset vyjasnit judikatura, nepřináší téměř žádnou přidanou hodnotu ve srovnání s dosavadním stavem. Ostatní změny jsou spíše technické povahy.

V případě dotazů se prosím obračejte na:

Mgr. Radek Hladký
advokát

E: radek.hladky@z-c-h.cz

W: www.z-c-h.cz

Informace obsažené v tomto newsletteru mají pouze informativní povahu. Advokátní kancelář ZILVAROVÁ CTIBOR HLADKÝ nepřijímá žádnou odpovědnost za případné škody vzniklé v důsledku použití nebo spolehnutí se na výše uvedené informace. Při řešení konkrétních záležitostí vždy doporučujeme vyžádat si odbornou konzultaci zohledňující specifika daného případu.